

*Карпюк О.А.,
асистент кафедри економіки та менеджменту, здобувач
Житомирський державний університет ім. Івана Франка*

***Стимулююча функція прибутку
у вітчизняних умовах ринкової економіки***

В сучасних ринкових умовах господарювання переважаючою формою власності є приватна, вирішальним стимулом існування якої є максимізація прибутку. Згідно з теорією „факторів виробництва” XVIII-XIX ст., одним із найважливіших факторів виробництва, і відповідно умовою прогресивного зростання прибутку підприємства є людська праця. Проте на сучасному етапі розвитку України, держава та керівники підприємств не розуміють необхідність пошуку інструментів, які б включали позаекономічні, соціальні мотиви економічного зростання; узгодження економічних та інших інтересів працівника, фірми, суспільства стає домінуючим та дає позитивні результати у розвинених країнах Західної Європи.

Історичні підходи до трактування джерел отримання прибутку зазнали суттєвих змін за весь період розвитку суспільства, відмінність яких пояснюється впливом історичних подій, еволюційним розвитком та зміною панування типів економічних систем. У відповідності до різних теорій прибутку, деякі економісти (А. Маршалл, Е. Бем-Баверк, Ф. Найт) вважали прибуток платою за ризик, невизначеність, пов'язаними з такими основними функціями підприємця, як лідерство, пристосування до змін та взяття на себе ризику або труднощів непередбачуваності. Деякі вчені вважали, що отриманню прибутку передував процес послідовного введення в економічний процес технічних, комерційних та організаційних інновацій (Й. Шумпетер); західна ж економічна думка XX століття вважає джерелом прибутку монополію (політику обмеження конкуренції в різних її проявах, яку проводять окремі виробники або їх об'єднання) (Е. Чемберлін, Дж. Робінсон).

Разом зі зміною наукових підходів у трактуванні прибутку, із еволюцією економічних систем, змінювались і головні функції, які притаманні прибутку. Особливої уваги, на нашу думку, заслуговує характеристика функцій прибутку попереднього етапу розвитку України – період соціалізму, який характеризувався високим рівнем соціального захисту працівників, колективу на протигагу відсутності індивідуального підходу до економічної та позаекономічної мотивації праці та зрівняльного методу оплати праці. Ще Ф.Ліст, засновник історичної економічної школи

вважав, що кожна нація, є продуктивною на стільки, на скільки вона зуміла засвоїти спадщину минулих поколінь та змогла збільшити її власними зусиллями шляхом економічних досліджень. *В умовах соціалізму прибуток забезпечував наступне:* 1) був джерелом накопичення та поповнення доходної частини державного бюджету; 2) утворював матеріальну базу господарського розрахунку; 3) виступав одним із критеріїв рівня економічної ефективності функціонування окремих підприємств та галузей в цілому; 4) виконував розподільчу функцію, що полягає в розподілі додаткового продукту між окремими товарами, підприємствами, галузями і т.д.

Завдяки останній, розподільчій функції, за часів СРСР здійснювався соціальний захист працівників, шляхом обов'язкового акумулювання частини отриманого прибутку (застосовуючи нормативний, нормативно-сальдовий або нормативно-дольовий метод централізованого розподілу прибутку) у фондах матеріального стимулювання, а в разі збиткової діяльності – за рахунок власних оборотних засобів або шляхом зменшення витрат. Насамперед економічна та позаекономічна мотивація праці відбувалась на рівні всього колективу, групи працівників, при цьому зволікаючи індивідуальним стимулюванням до підвищення продуктивності праці.

Сучасні тенденції переходу до інноваційного типу економіки спричиняють перенесення акценту у дослідженнях із глобального розвитку людства до аналізу проблем окремої людини, реалізації її внутрішнього потенціалу. На даному етапі розвитку економіки, на противагу функції розподілу в період соціалізму, першочерговості набуває стимулююча функція прибутку, яка повинна забезпечити, в першу чергу, індивідуальний підхід до економічного та морального стимулювання праці кожного працівника. Дана функція набуває актуальності в сучасних ринкових умовах господарювання, оскільки в українській економіці механізм матеріального стимулювання та захисту працівників позбавлений достатньої державної підтримки.

В сучасному суспільстві, в умовах постійного зростання попиту на результати інтелектуальної, творчої діяльності, людина не обмежується лише метою економічної вигоди, збагачення. Система мотивів може бути набагато ширшою та різноманітнішою, що необхідно враховувати при формуванні системи мотивації та стимулів до праці, розробці та обґрунтування методики формування і розподілу прибутку на рівні вітчизняного законодавства.

Науковий керівник: к.е.н., доцент кафедри економічного аналізу і статистики Житомирського державного технологічного університету Легенчук Сергій Федорович